

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาความตระหนักของครูต่อพื้นที่กวีานพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา และ 2) เปรียบเทียบความตระหนักของครูต่อพื้นที่กวีานพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาตามตัวแปร ได้แก่ ระดับการศึกษา หมวดวิชาที่สอน ระยะเวลาการปฏิบัติงาน การรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกวีานพะเยา การเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของกวีานพะเยา ซึ่งประชากรในการศึกษาได้แก่ ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาในวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวน 2 รายวิชา ได้แก่ ครูผู้สอนที่สอนอยู่ในหมวดวิชาวิทยาศาสตร์ และหมวดวิชาสังคมศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพะเยา ประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 มีจำนวนทั้งสิ้น 158 คน ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด 158 คน แต่ได้รับแบบสอบถามตอบกลับมาจำนวน 112 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 70.89 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า ครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษามีความตระหนักต่อการใช้พื้นที่กวีานพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในระดับมาก และมีความตระหนักในเรื่องดังกล่าวแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา หมวดวิชาที่สอน ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน การรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกวีานพะเยา การเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของกวีานพะเยา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของกวีานพะเยา และส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามวัดความตระหนักของครูที่มีต่อพื้นที่กวีานพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 วัดความตระหนักต่อการเห็นคุณค่าหรือการเห็นความสำคัญต่อการใช้พื้นที่กวีานพะเยาเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา และตอนที่ 2 วัดความตระหนักต่อความรู้สึกโน้มน้าวใจที่จะเลือกปฏิบัติหรือไม่เลือกปฏิบัติในการใช้ประโยชน์พื้นที่กวีานพะเยาด้านการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาให้แก่นักเรียน และเมื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดแล้ว จึงนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for windows

(Statistical Package for the Social Sciences) ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปใช้สถิติความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลความรู้และความตระหนัก วิเคราะห์โดยหาค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการเปรียบเทียบความตระหนักกับตัวแปรที่ศึกษา ทำการวิเคราะห์โดยตัวแปรที่มี 2 กลุ่ม ทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติ t -test สำหรับตัวแปรที่มีมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป ทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One – Way ANOVA)

สรุปผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ผลการศึกษาพบว่า

ระดับการศึกษา ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี

หมวดวิชาที่สอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่สอนอยู่ในหมวดวิชาสังคมศึกษา

ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน ครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานมาแล้วเป็นเวลามากกว่า 10 ปีขึ้นไป มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาปฏิบัติงานในช่วงระยะเวลา 5 – 10 ปี และปฏิบัติงานเป็นเวลาน้อยกว่า 5 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด

การรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกวีานพะเยา ครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษาส่วนใหญ่เคยรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกวีานจากการบอกเล่าปากต่อปากมากที่สุด รองลงมาเคยรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกวีานพะเยาจากวิทยุท้องถิ่น

การเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ครูผู้สอนส่วนใหญ่เคยมีการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญ ๆ ที่มีการจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาเข้าร่วมฝึกอบรม / สัมมนา / ดูงานเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของกวีานพะเยา ผลการศึกษาสรุปได้ว่าครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของกวีานพะเยาในระดับปานกลาง รองลงมา มีความรู้ในระดับมาก และจากเกณฑ์ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของกวีานพะเยาโดยภาพรวมมีคะแนนเต็ม 20 คะแนน ครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษาทั้งหมดมีความรู้โดยเฉลี่ย 11.18 คะแนน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง

2. ความตระหนักในการใช้พื้นที่กวี้นพะเยาเพื่อเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา

เมื่อพิจารณาระดับความตระหนักโดยภาพรวม พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความตระหนักในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดข้อคำถามเป็นรายข้อสรุปได้ว่า ครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษามีความตระหนักต่อการใช้พื้นที่กวี้นพะเยาเพื่อเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในระดับมากทุกข้อ

และเมื่อเปรียบเทียบความตระหนักในการเห็นคุณค่าหรือเห็นความสำคัญต่อการใช้พื้นที่กวี้นพะเยาเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามตัวแปรที่ศึกษาพบว่า ครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษา หมวดวิชาที่สอน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน การรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกวี้นพะเยา ทุกกลุ่มมีความตระหนักอยู่ในระดับมากไม่แตกต่างกัน แต่มีความแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบกับระดับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับกวี้นพะเยา โดยพบว่า ครูผู้สอนที่มีระดับความรู้แตกต่างกันจะมีความตระหนักแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยครูผู้สอนที่มีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับกวี้นพะเยาในระดับน้อย มีความตระหนักต่อการใช้พื้นที่กวี้นพะเยาเพื่อเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาแตกต่างกับครูผู้สอนที่มีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับกวี้นพะเยาในระดับมาก และปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลของการทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ได้ผลดังต่อไปนี้

1. ครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษามีความตระหนักต่อพื้นที่กวี้นพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในระดับมาก
2. เปรียบเทียบความตระหนักต่อพื้นที่กวี้นพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา เมื่อจำแนกตามตัวแปรดังนี้
 - 2.1 ครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความตระหนักต่อพื้นที่กวี้นพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่แตกต่างกัน
 - 2.2 ครูผู้สอนที่มีอยู่ในหมวดวิชาที่สอนแตกต่างกันมีความตระหนักต่อพื้นที่กวี้นพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่แตกต่างกัน

2.3 ครูผู้สอนที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานแตกต่างกันมีความตระหนักต่อพื้นที่กว๊านพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่แตกต่างกัน

2.4 ครูผู้สอนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกว๊านพะเยาแตกต่างกัน มีความตระหนักต่อพื้นที่กว๊านพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่แตกต่างกัน

2.5 ครูผู้สอนที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน มีความตระหนักต่อพื้นที่กว๊านพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่แตกต่างกัน

2.6 ครูผู้สอนที่มีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับกว๊านพะเยาแตกต่างกัน มีความตระหนักต่อพื้นที่กว๊านพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการศึกษา

1. ความตระหนักของครูผู้สอนที่มีต่อพื้นที่กว๊านพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาอยู่ในระดับมากในทั้งสองด้านคือ ความตระหนักในคุณค่าและความรู้สึกโน้มน้าวใจที่จะเลือกปฏิบัติในการใช้พื้นที่กว๊านพะเยาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยข้อคำถามวัดความตระหนักในคุณค่าของกว๊านพะเยาที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ กว๊านพะเยาถือได้ว่าเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง เหมาะสำหรับการอนุรักษ์เพื่อการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนและบุคคลทั่วไป และข้อคำถามที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยของความรู้สึกโน้มน้าวใจที่จะเลือกปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การพาผู้เรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ในบริเวณของกว๊านพะเยาโดยตรงเพื่อให้ผู้เรียนรู้ในเรื่องของระบบนิเวศและการจัดให้ผู้เรียนได้ทำการสำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับกว๊านพะเยา ตลอดจนสาเหตุ ผลกระทบ การแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ หรือการใช้แบบสอบถาม

แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษาได้ให้ความสำคัญกับกว๊านพะเยาว่าจัดเป็นแหล่งวิทยาการในชุมชนที่เป็นสถานที่ที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ในการเรียนรู้ทางสิ่งแวดล้อมศึกษาแก่เด็กนักเรียนได้อย่างมาก สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ดังที่ ปรียาพร พรหมพิทักษ์ (2538 : 35 – 36) ระบุถึงหลักการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมศึกษาในสถานศึกษาว่า ควรส่งเสริมกิจกรรมในการศึกษาพื้นที่ธรรมชาติ และส่งเสริมกิจกรรมออกสู่ชุมชน นอกจากนี้ครูผู้สอนเห็นว่าการใช้กว๊านพะเยาซึ่งเป็นแหล่งวิทยาการที่มีอยู่ในชุมชนมาประกอบการเรียนการสอนนั้นเป็นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์ตรงให้กับ นักเรียนและครูในอันที่จะก่อให้เกิด

ประโยชน์ต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ภาสินี เปี่ยมพงศ์สานต์ (2536) ที่กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งวิทยาการชุมชนว่า จะช่วยให้การเรียนและการสอนได้ กลายมาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันทั้งผู้สอนและผู้เรียน เพราะผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนผ่านประสบ การณ์ตรงหรือเรียนรู้จากแหล่งความรู้เบื้องต้น ไม่ใช่ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนเพียงผู้เดียว นอกจากนี้ชุมชนเป็นแหล่งอำนวยโอกาสที่ดียิ่งต่อกิจกรรมทางสังคม และการพัฒนาทางสติปัญญา ทักษะ และลักษณะนิสัยทางสังคม และยังช่วยให้โรงเรียนและชุมชนได้มีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนมากขึ้นก็จะทำให้เขาสนใจเข้าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชุมชน มากขึ้น ทำให้เขามีโอกาสพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองที่ดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ Lozzi , L.A. (1989) ที่ได้ทำการสังเคราะห์งานวิจัยด้านจิตพิสัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศึกษา พบว่า การศึกษานอกชั้นเรียนเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่งวิธีการหนึ่งในการพัฒนาเจตคติ และค่านิยมทางสิ่งแวดล้อมของนักเรียน

เมื่อเปรียบเทียบความตระหนักกับปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามระดับการศึกษา หมวดวิชาที่สอน ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน การรับทราบข้อมูลข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับกว๊านพะเยา พบว่าครูผู้สอนมีความตระหนักไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัย ของวันพร ผลาวัดย์ (2528) ที่พบว่าความตระหนักเรื่องผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดจากโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกของกรมมัธยมศึกษาที่มีวุฒิการศึกษา สาขาวิชาที่สำเร็จ หมวดวิชา ที่สอน และจำนวนปีที่สอนที่แตกต่างกัน มีความตระหนักไม่ต่างกัน แต่ขัดแย้งกับแนวคิดของ Bloom, Benjamin S., et al. (1971) ที่ได้กล่าวว่า ความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้ามาเร้าให้เกิด ความตระหนัก นอกจากนี้ยังขัดแย้งกับแนวคิดของประสาธ อิศรปริดา (2533 : 117) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ความรู้หรือการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความตระหนัก

เมื่อทำการเปรียบเทียบระดับความรู้กับความตระหนัก พบว่าครูผู้สอนที่มีระดับ ความรู้ต่างกันจะมีความตระหนักแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยครูผู้สอน ที่มีความรู้ในระดับมาก และระดับปานกลาง มีความตระหนักต่อการใช้พื้นที่กว๊านพะเยาเพื่อเป็น แหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา แตกต่างกับครูผู้สอนที่มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของกว๊าน พะเยาในระดับน้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่าระดับความรู้มีผลต่อ ความตระหนักที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุวารีย์ สงศ์วัฒนา (2536 : 22-23) ที่ได้กล่าวถึงความรู้ความเข้าใจว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดความตระหนัก โดยจะเริ่มต้น จากระดับง่ายและมีการพัฒนามากขึ้นตามลำดับ ซึ่งคล้ายคลึงกับแนวคิดของวราพร ศรีสุพรรณ

(2537 : 63) ก็ได้กล่าวไว้ว่า ความตระหนักเป็นลักษณะของจิตสำนึก ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมจะอยู่บนพื้นฐานของความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของธรรมชาติ และอยู่บนพื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับขีดจำกัดในการดำรงอยู่ของมนุษย์ คือรู้และเข้าใจธรรมชาติตามความเป็นจริง แต่ผลการวิจัยตรงกันข้ามกับผลการศึกษาของ Lozzi , L.A. (1989) ที่ได้ระบุว่าความรู้ เจตคติ และค่านิยมทางสิ่งแวดล้อมยังมีความสัมพันธ์กันไม่ชัดเจนมีงานวิจัยหลายฉบับที่รายงานทั้งคัดค้านและสนับสนุนถึงความสัมพันธ์ดังกล่าว

จากการวิจัยจะพบว่าความรู้ที่ใช้วัด ในการวิจัยครั้งนี้เป็นความรู้เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกวีานพะเยาโดยตรงตั้งแต่ประวัติ ภูมิหลังความเป็นมา สภาพแวดล้อม ความสำคัญของสถานที่ ตลอดจนสภาพปัญหาทางสิ่งแวดล้อมที่พบในปัจจุบัน ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้ถูกถ่ายทอดหลายทาง อาทิ การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ต่อๆ กันมา การเขียนเป็นเอกสารเชิงวิชาการที่สนับสนุนองค์ความรู้ให้แก่ผู้ที่ต้องการศึกษาและสนใจ ตลอดจนการฝึกอบรมและปฏิบัติ ในการเสริมสร้างกิจกรรมของหลักสูตรการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ตามพรบ. ใหม่ ซึ่งการเรียนรู้เหล่านี้ทำให้บทบาทของครูผู้สอนต้องเสริมความรู้อันเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และการเพิ่มพูนความรู้นี้เองทำให้เกิดการตระหนักขึ้นระดับต่าง ๆ กัน คือ ครูที่มีความรู้จริงเกี่ยวกับกวีานพะเยามากเท่าใด องค์ความรู้เหล่านี้เป็นตัวเร่ง ให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของกวีานพะเยาในการศึกษาเพื่อเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษามากขึ้นเท่านั้น

ดังนั้นองค์ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ของครูผู้สอนเอง เป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความตระหนักต่อการใช้กวีานพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่แตกต่างกัน อย่างเห็น ได้ชัด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญกับทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรัก ห่วงเห่นเห็นความสำคัญ และเกิดความตระหนัก โดยเน้นกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ ควบคู่ไปด้วย
2. ในการจัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม โรงเรียนควรมีการประสานงานและมีการพัฒนาการจัดกิจกรรมอย่างกว้างขวางและทั่วถึงกับบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งในองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เหมาะสมตามสภาวะการณ์ต่าง ๆ ของชุมชนในท้องถิ่นตนเอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แต่เพียงแบบสอบถาม โดยไม่ได้เข้าไปสังเกตพฤติกรรมของประชากรที่ศึกษาเนื่องจากมีข้อจำกัด
2. เรื่องของระยะเวลา ซึ่งการวัดความตระหนักนั้นเป็นการวัดที่เกี่ยวกับพฤติกรรม นอกจากจะใช้แบบสอบถามแล้วควรมีการเข้าไปสังเกตและใช้แบบสัมภาษณ์ร่วมด้วย
3. ควรมีการศึกษาปัจจัยในด้านอื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความตระหนักของครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษา มาทำการศึกษาเพิ่มเติมด้วย ทั้งปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยของสถานศึกษา เช่น ภูมิปัญญา ประสบการณ์ในการสอน ระยะทางจากโรงเรียนถึงบ้านพะเยา ตลอดจนนโยบายทางการศึกษาของโรงเรียน มาเป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาต่อไป เพื่อจะได้ทราบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายนอกและภายในอะไรบ้าง ซึ่งผู้วิจัยยังไม่ได้ทำการศึกษา
4. ควรมีการศึกษาวิจัยต่อไปว่า ครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษาที่มีความตระหนักต่อการใช้พื้นที่กวนพะเยาในการเป็นแหล่งความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาแล้วนำความตระหนักนั้นไปปฏิบัติต่อการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาให้กับนักเรียน โดยใช้แหล่งวิทยาการที่มีอยู่ในชุมชนของตนหรือไม่ อย่างไร